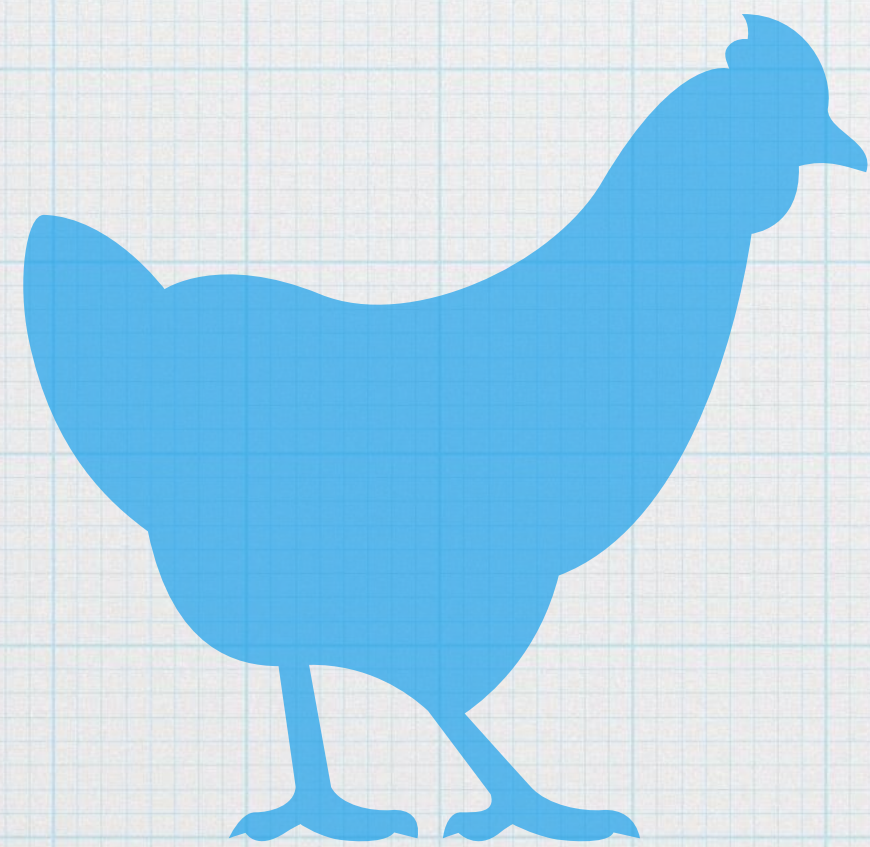
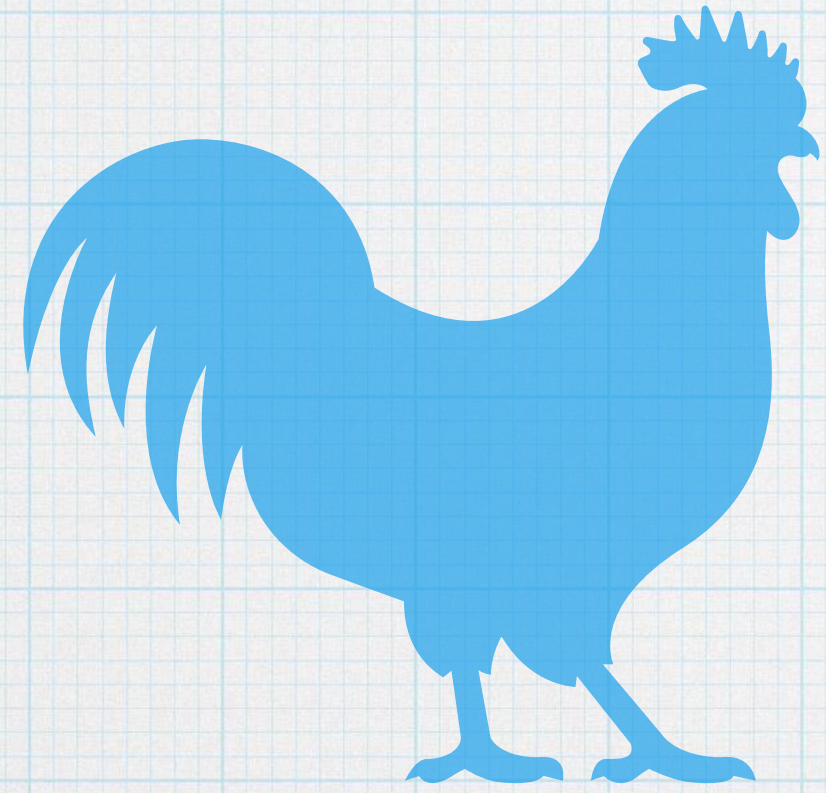

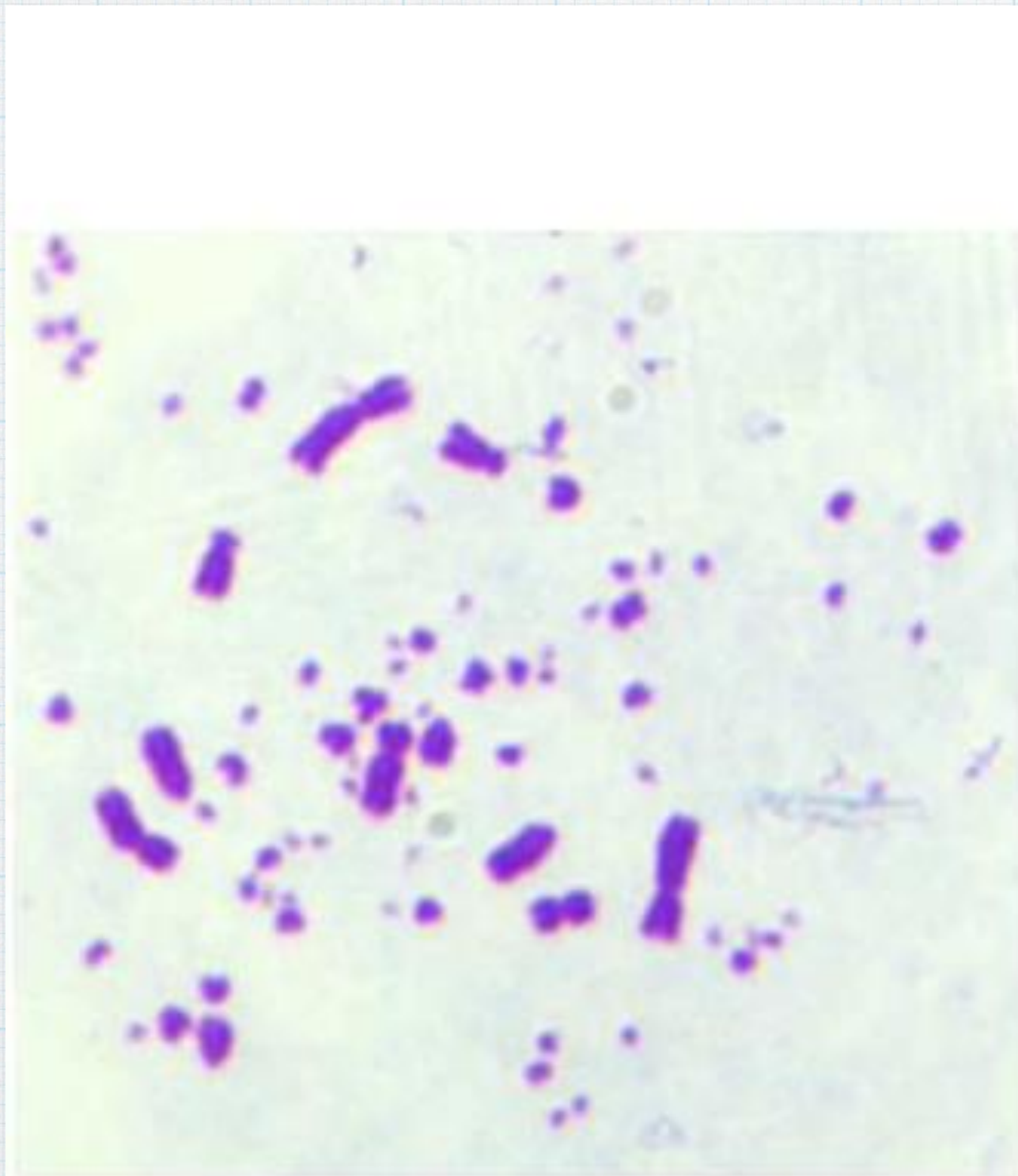
Генетика та чистопородне розведення курей

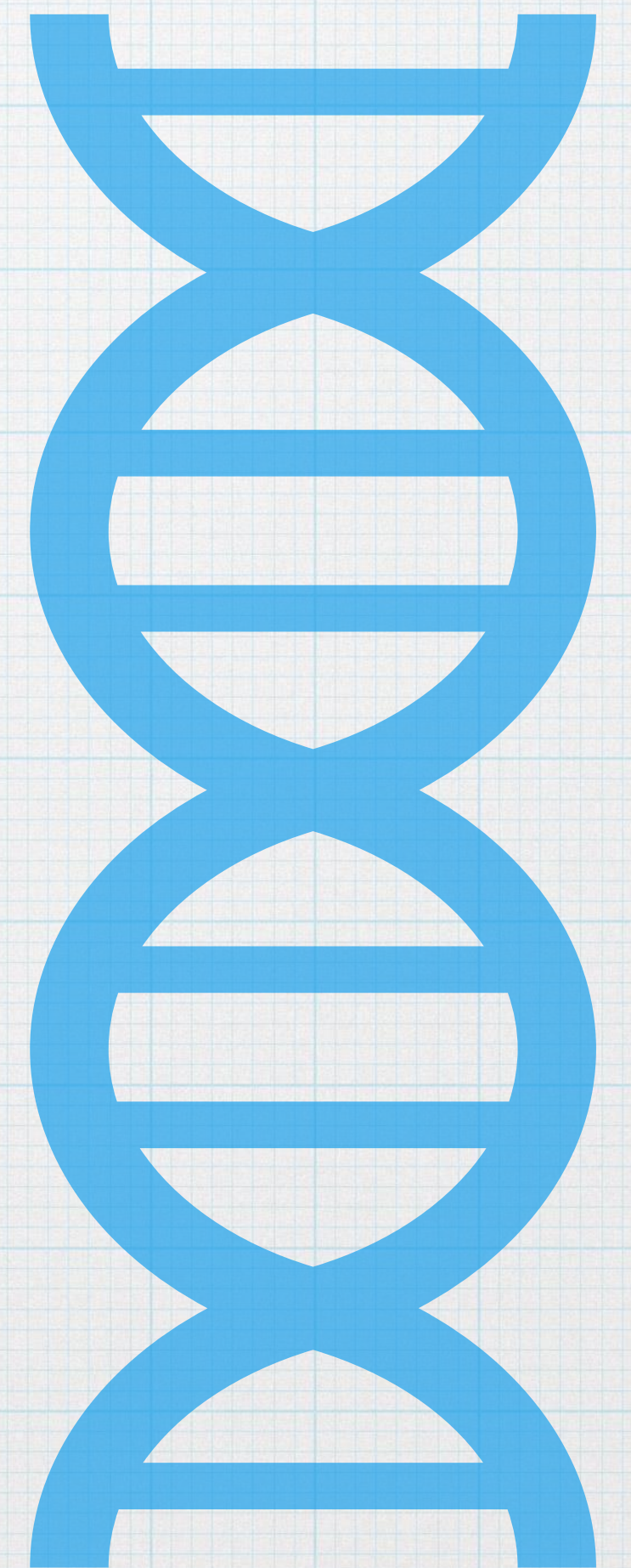
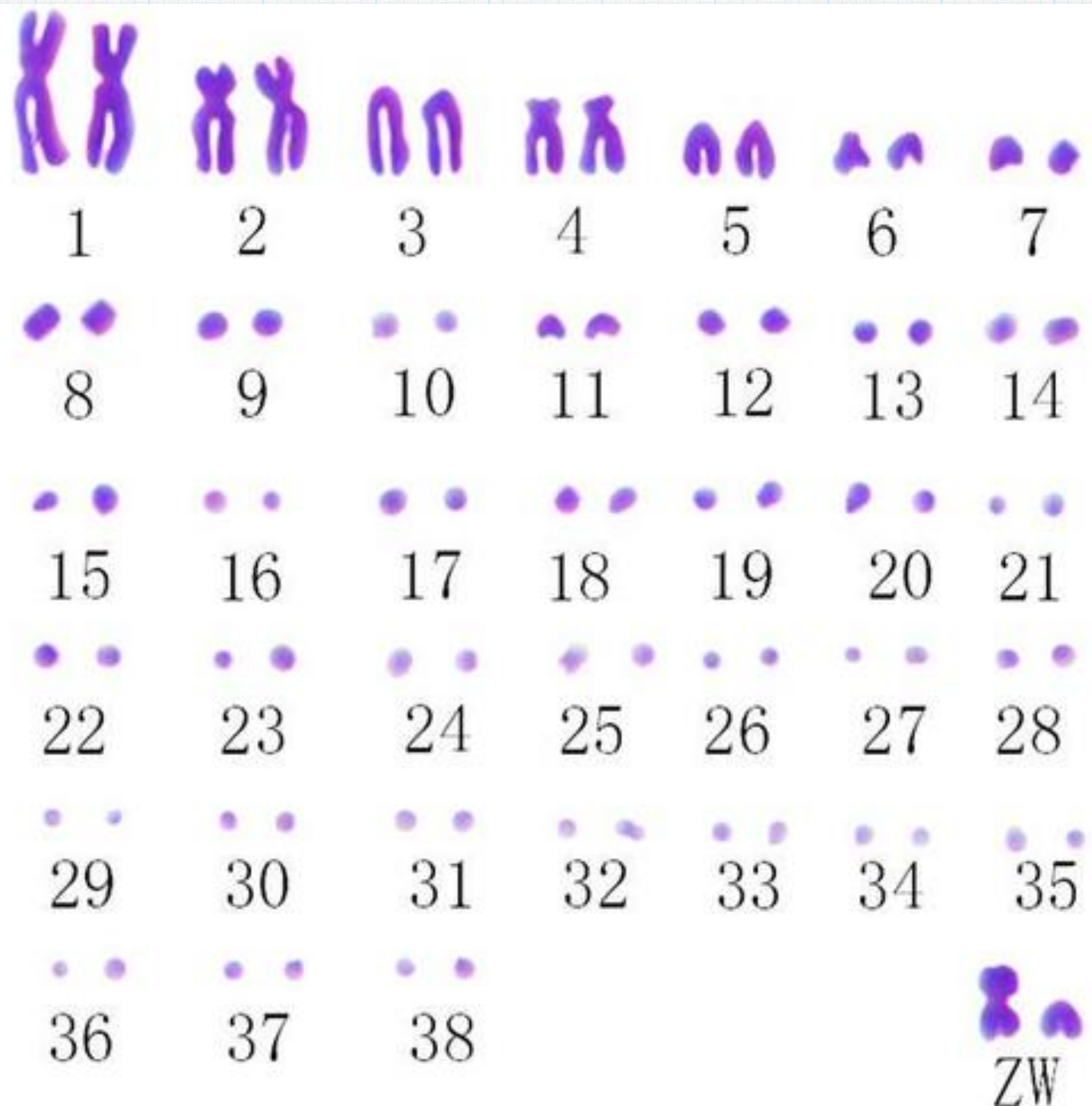
Кури – домашня птиця, приручена людиною з давніх часів. Сучасна курка походить від підвиду дикої банківської курки — *Gallus spadiceus*, що живе на території південно-західного Китаю, північного Таїланду та М'янми. Домашню курку вивели з дикої 6—12 тисяч років тому.

Каріотип у курей складається з 78 хромосом (76A+ZZ або ZW), із яких 2 пари – субметацентрики, 4 пари – акроцентрики, 2 пари – метацентрики, гоносоми Z та W є метацентрики і решта – мікрохромосоми. Відмінно від ссавців гомологічними є чоловічі статеві хромосоми (ZZ), тоді як жіночі – гетерологічні (ZW), тобто гомогаметними є самці, а самки – гетерогаметними.

Каріотип курки

Класифікація порід курей

У світі налічуються тисячі порід курей. Їх класифікацію ведуть за цільовим призначенням. Фахівці виділяють п'ять основних груп:

- бійцівські;
- декоративні;
- м'ясні;
- яєчні;
- м'ясо-яєчні породи.

Окремим рядком можна виділити кросів. Вони-результат селекції представників різних порід, що виводяться з метою отримання найкращих яєчних або м'ясних характеристик в конкретній кліматичній зоні.

Бійцівські

Даний різновид був спеціально виведений людиною для розваги: півнячих боїв. При цьому самки в боях не беруть участь, маючи ролль тільки виробника потомства.

Півні бійцівських порід мають надзвичайно агресивний характер і можуть мати різну крупність: від 0,4-0,5 кг (карликові породи) до 6-7 кг

Найбільш відомі бійцівські породи:

- банківська;
- куланги.

Декоративні

Декоративну птицю розводять в естетичних цілях. Виведення красивих порід почалося ще в Стародавньому Китаї і потім успішно поширилася по всіх континентах, незважаючи на низьку практичність. Вирощування цих курей заради отримання яєць або м'яса не вигідно: вони мають невеликі розміри і не відрізняються гарною несучістю.

Відомі представники:

- бентамки;
- Падуан;
- кучерява порода.

М'ясні

М'ясні породи курей характеризуються гранично спокійним характером і швидким набором маси, також часто використовуються в селекції бройлерів. При цьому несучість у більшості представників групи – посередня. З метою збереження чисельності та скорочення збитків у господарствах широко застосовується вакцинація. Курей легко і швидко прищеплюють за допомогою спеціальних ветеринарних ін'єкторів.

Класичні представники:

- Корніш;
- Плімутрок;
- мелехінська порода;
- Конхінхін (шанхайська);
- Фавероль;
- Брама.

Яєчні

Яєчні кури цінуються за велику продуктивність яєць (250 і більше штук в рік). При цьому вагові показники у них досить низькі. Серед основних відмінних рис: раннє статеве дозрівання і низький материнський інстинкт.

Яєчні кури - найбільш велика група, що містить сотні різних порід, серед яких:

- Російська біла;
- Легорн;
- Мінорка;
- Ломан Браун;
- Тетра;
- Італійська куропатчата;
- Вушанка українська.

М'ясо-яєчні

М'ясо-яєчні породи курей популярні завдяки оптимальному поєднанню двох основних показників: яйцenessкості і м'ясної продуктивності. Середня вага курей становить 2,5 – 3 кг, а продуктивність досягає до 200 яєць в рік.

Серед найбільш часто розповсюджених порід:

- Род-Айленд;
- Чорні бородаті кури;
- Кучинська ювілейна;
- Нью-гемпшир.

Кроси курей — це гібриди порід і ліній свійської птиці. Наприклад, коли півня однієї породи схрещують з курми інших порід, отримують кросів.

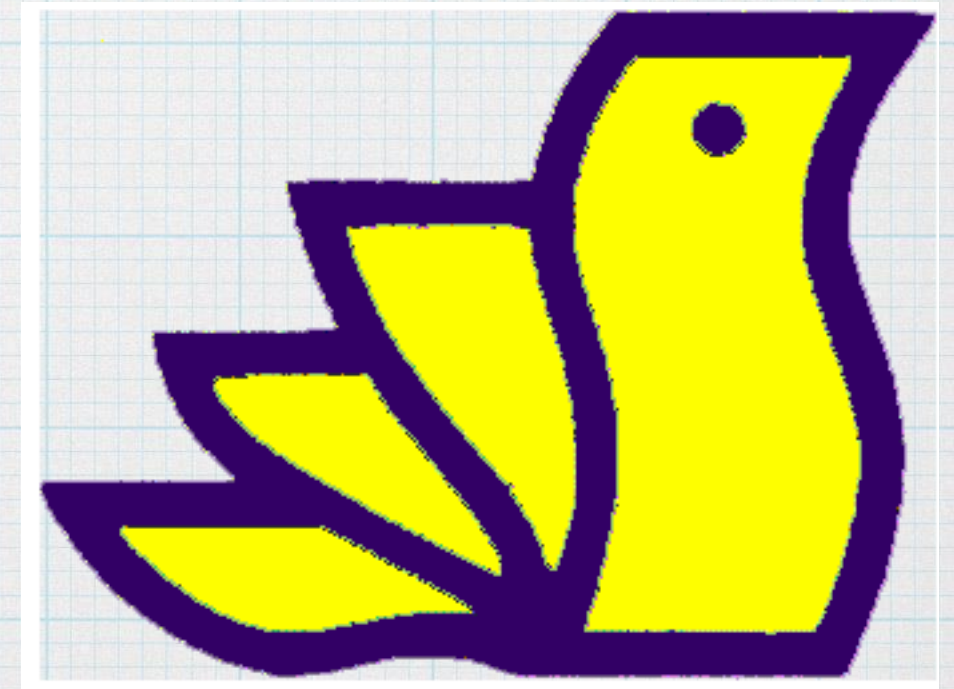
Це досить складний процес, оскільки необхідно відібрати кращого представника своєї породи і найсильніших і стійких самок (їх може бути декілька, навіть декількох порід).

НААН

Останнім часом у більшості птахівницьких підприємств, які виробляють продукцію на промисловій основі, використовують переважно кроси птиці, і селекційна робота у птахівництві спрямовується здебільшого на створення і поліпшення кросів різних видів птиці. Однак в екстенсивних і любительських господарствах та подвір'ях населення в основному розводять породи птиці. Генофонд птиці у складі порід і ліній є вихідним матеріалом при виведенні нових порід і кросів.

Державна дослідна станція птахівництва НААН (до 2011 р. Інститут птахівництва НААН) єдина в Україні наукова установа в галузі птахівництва, яка поряд з науковими дослідженнями зберігає унікальну колекцію українських порід і популяцій курей та індиків, які є не лише нашим національним надбанням, але і безцінною частиною світового генофонду птиці.

На базі ДДСП НААН зберігається близько 2500 голів курей 8 порід та популяцій різного напрямку продуктивності.

Кроси яєчних курей

У різних типах господарств можуть бути різні структурні форми кросів птиці. У племінних птахівницьких заводах розводять переважно вихідні лінії кросів і деякі гібридні форми, у репродукторах першого порядку – прабатьківські стада (А х В; С х Д), у племінних репродукторах другого порядку – батьківські стада (АВ х СД), на птахофабриках та в інших товарних господарствах – промислових несучок (АВСД), що є фінальними гібридами кросів. В Україні використовують кроси птиці вітчизняної і зарубіжної селекції.

Кроси яєчних курей вітчизняної селекції, створені Інститутом птахівництва УААН, такі: “Барки-2М”, “Борки-117”, “Борки-колор”, “Слобідський-3”. Їм властива краща пристосованість до умов України, підвищена стійкість проти хвороби Марека, несучість промислових курок на початкову несучку за 72 тижні життя – 280-300 яєць, маса яйця – 53-62г, вік досягнення 50% яйцекладки 140-150 днів, вік досягнення піку несучості – 230-240 днів, збереженість курей за продуктивний період – 94-96%

М'ясних кросів курей в Україні не створено.

Методи розведення

Під методами розведення розуміють системи підбору тварин з урахуванням їхньої видової, породної і лінійної належності. У птахівництві застосовують такі методи розведення: чистопородне, схрещування, гібридизацію.

Чистопородне розведення. Чистопородним розведенням називається система парування птахів, що належать до однієї породи. Одержане при цьому потомство буде чистопородним. Чистопородними вважають тих тварин, у яких чистопородні батько й мати за однією породою, що підтверджується родоводом у племінних свідоцтвах чи інших племінних записах. Наприклад, у стаді півні і курочки однієї породи леггорн чи полтавської глинястої.

При чистопородному, або чистому, розведенні здійснюється, як прийнято говорити, розведення “в собі”, тобто відтворення ведеться ізольовано від птахів інших порід. Чистопородне розведення забезпечує існування порід, утримання в них нагромаджених достоїнств, зумовлює, по суті, автоматичну спадкову стійкість характерних для порід ознак, дає можливість проводити племінну роботу з великою кількістю однорідних птахів та передбачати результати підбору тощо.

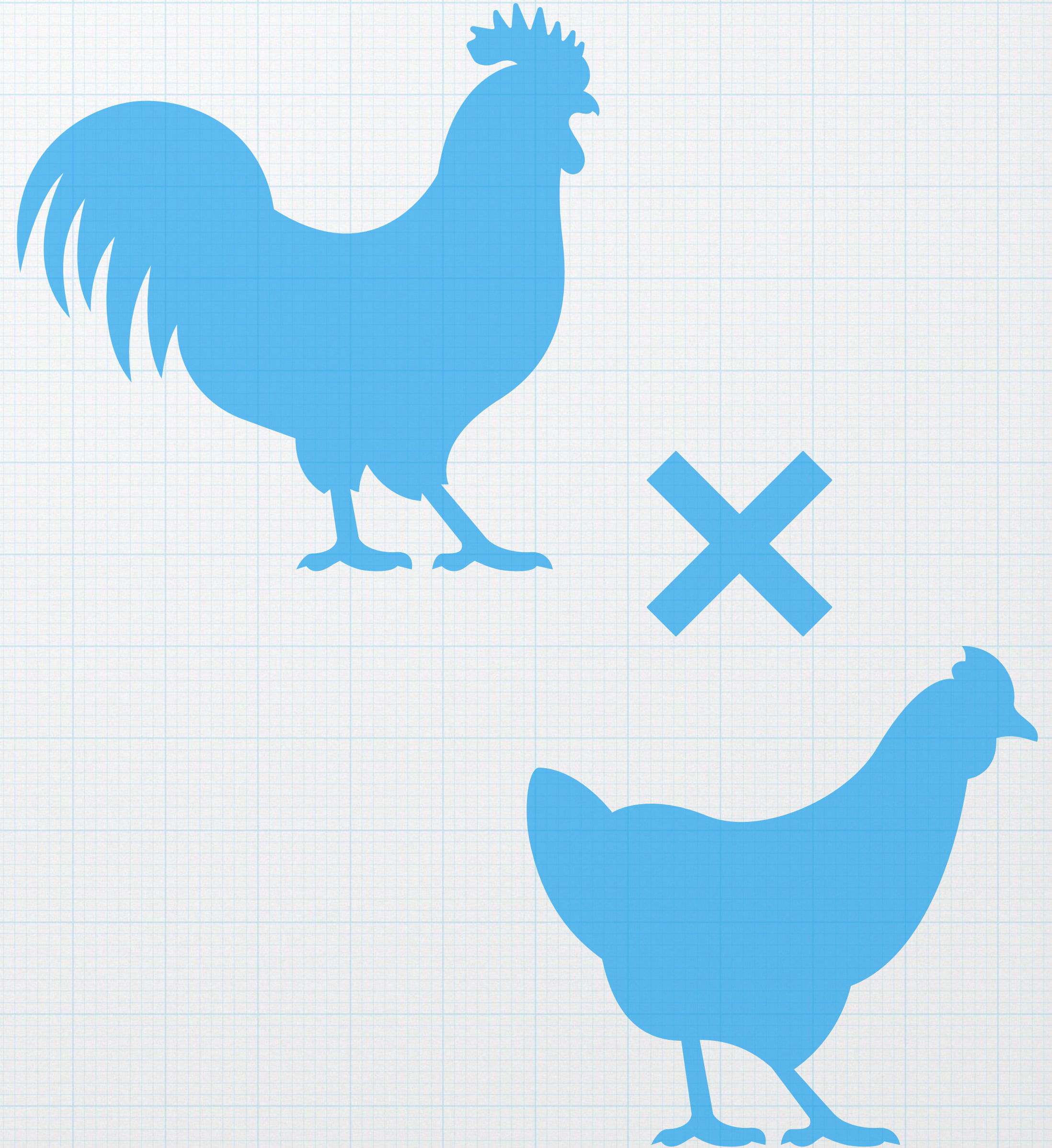
Чистопородне розведення здійснюється за допомогою різних методів, форм і варіантів добору й підбору, використання інбридингу, розведення за лініями та родинами. Особливу увагу при цьому відводять добору самців.

Методом чистопородного (лінійного) розведення досягають високої продуктивності й економічної ефективності, але дещо повільніше, ніж за допомогою схрещування та гібридизації.

Схрещування

Схрещуванням називається парування тварин різних порід. Потомство, одержане при цьому, називається помісями. Схрещування супроводжується посиленням гетерозиготності, внаслідок чого у напівкровних особин часто виявляється гетерозис, як при схрещуванні поєднаних ліній.

Залежно від мети практикують такі методи схрещування: вбирне, або перетворювальне; ввідне, або прилиття крові; відтворне, або заводське; промислове і перемінне, або ротаційне. Хоч на даному етапі у птахівництві традиційні методи схрещування мало поширенні, все ж їх застосування ймовірне. Якщо при схрещуванні використовують дві породи, воно називається простим, якщо три і більше – складним.

Вбирне схрещування

Вбирне, або перетворювальне, схрещування застосовують із метою перетворення місцевих низькопродуктивних порід у високопродуктивні, заводські. Суть вбирного схрещування полягає в тому, що маток місцевої (поліпшуваної) породи парують із самцями заводської (поліпшувальної) й одержаних помісних маток першого і наступних поколінь також парують із самцями тієї ж заводської породи. Схрещування проводять до IV – V поколінь. Достоїнством вбирного схрещування є те, що закупаючи (розводячи) самців бажаної породи птиці та використовуючи їх на базі місцевих самок, через 4 – 5 поколінь можна мати значне поголів'я птиці необхідної породи.

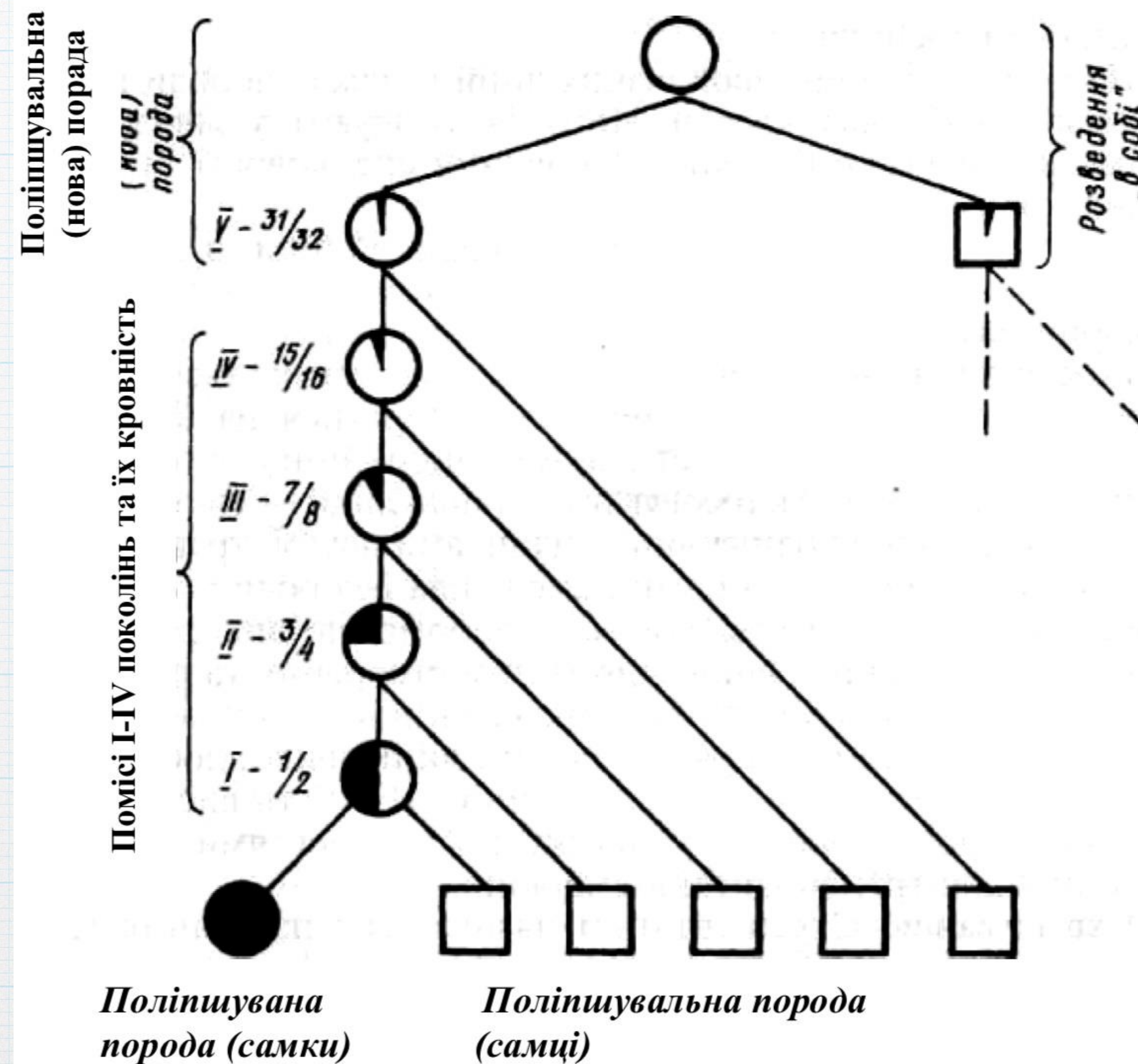

Рис. 5. Схема вбирного схрещування

Ввідне схрещування

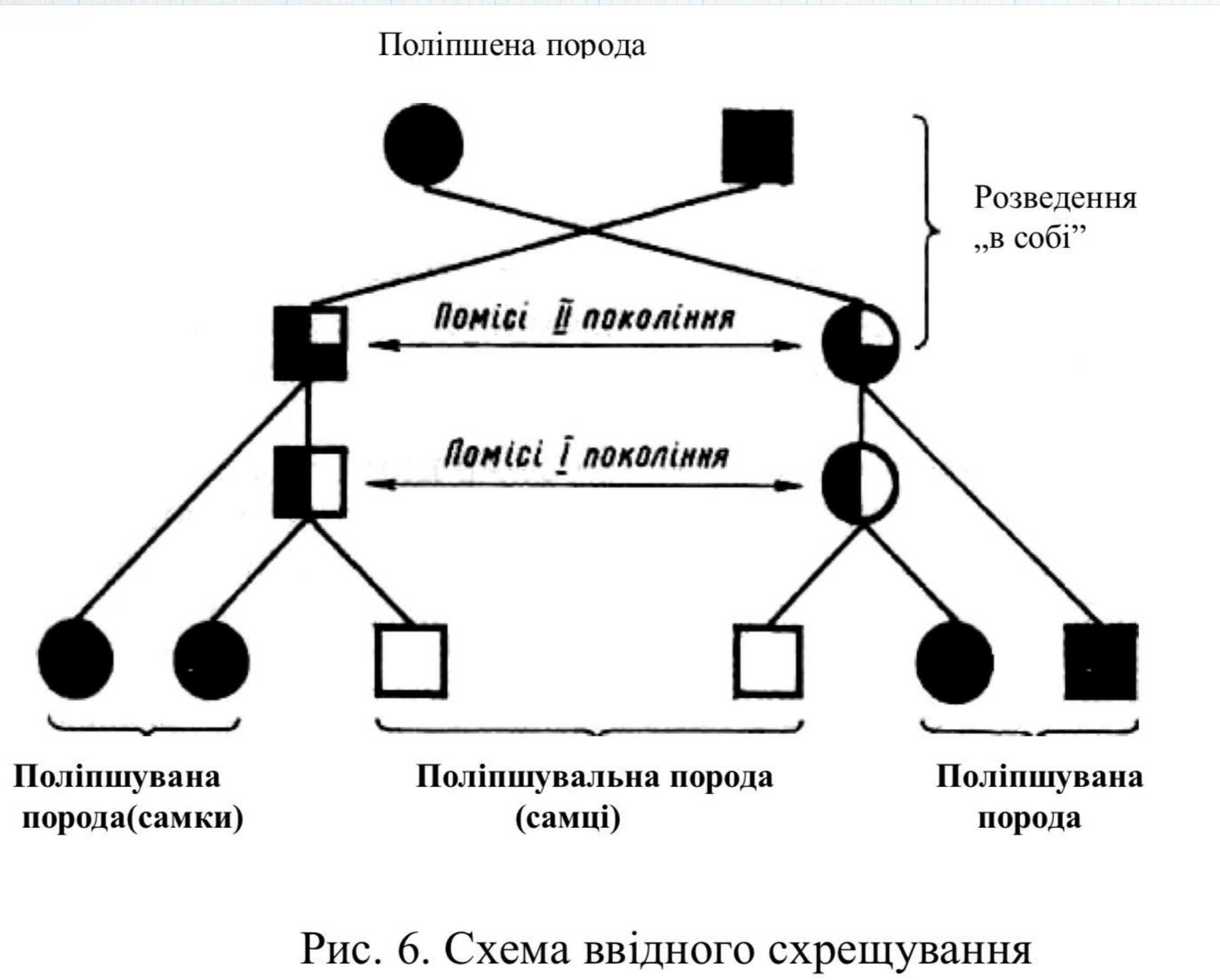

Рис. 6. Схема ввідного схрещування

Ввідне схрещування, або прилиття крові, застосовують для поліпшення порід – посилення цінних якостей, виправлення вад, підвищення життєздатності, чого за чистопородного розведення протягом короткого періоду неможливо досягти. Для успішного схрещування дуже важливо правильно вибрати поліпшувальну породу – за напрямом продуктивності, за певними ознаками.

За ввідного схрещування найкращих самців за бажаними ознаками поліпшувальної породи парують із найкращими самками поліпшуваної (можна і навпаки). Одержане потомство парують із птахами тієї ж породи, що є (поліпшуваної). Помісей ІІ покоління після відповідного добору можна розводити “у собі” й вважати чистопородними, хоч вони мають нестійку спадковість. За такого схрещування “приливається кров” поліпшувальної породи і вносяться нові якості до поліпшуваної (вища несучість, більша маса яєць тощо).

Промислове схрещування

Парування птиці кількох порід для одержання високопродуктивних користувальних помісей I покоління називається промисловим схрещуванням. За правильного добору двох схрещуваних порід (просте схрещування) у помісей I покоління, виявляється ефект гетерозису, який сприяє збільшенню виробництва м'яса і яєць на 10 – 17 %. За трипородного (складного) схрещування чоловічі особини I покоління (півні), одержані за двопородного схрещування (род-айленд х плімутрок) вибраковуються у добовому віці або вирощуються на м'ясо, а помісних маток парують із самцями третьої породи (корніш, кохінхіни, брама) і всі одержані трипородні помісі є користувальним поголів'ям (із проявом гетерозису), призначеним для виробництва м'яса.

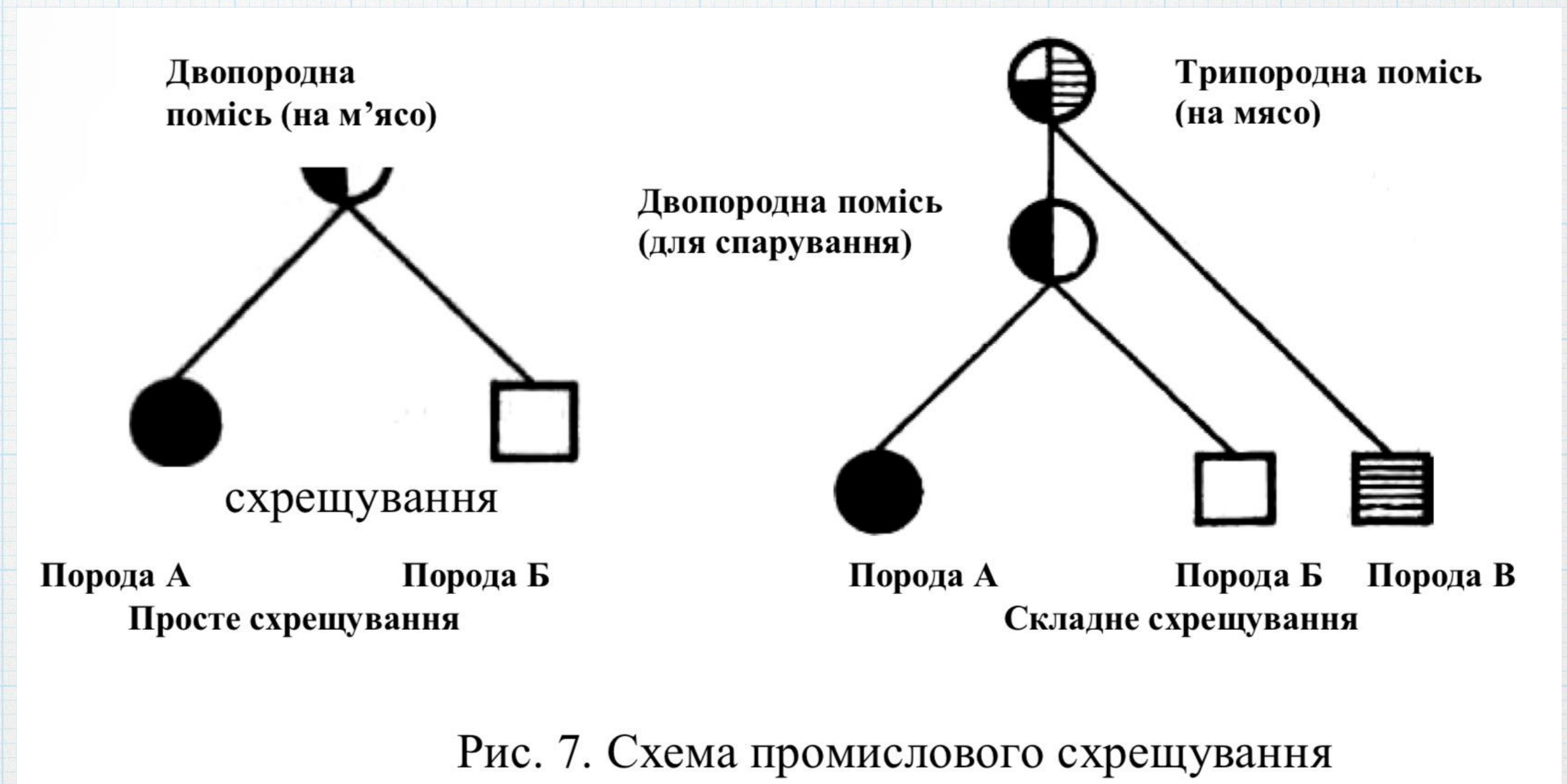
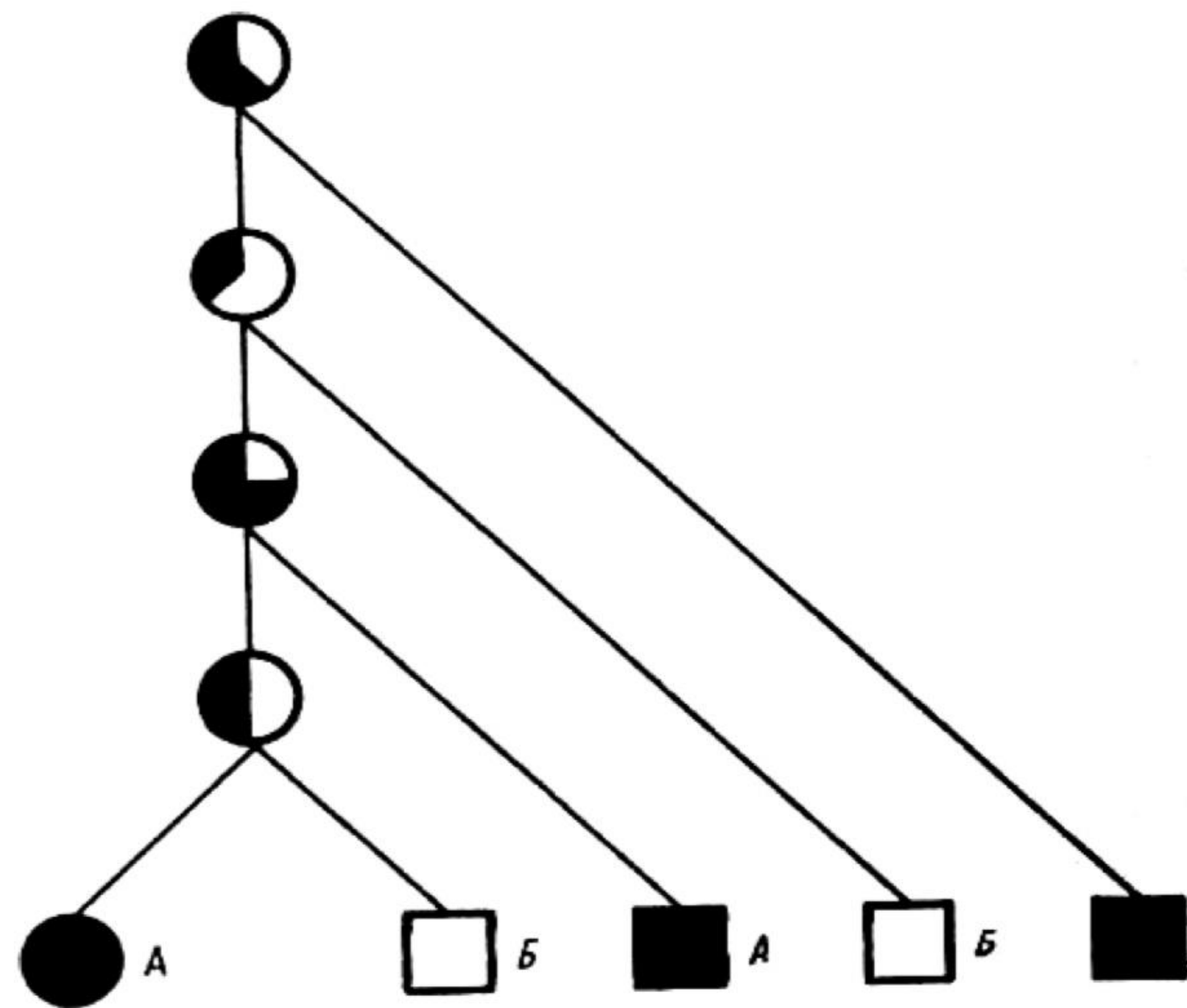

Рис. 7. Схема промислового схрещування

Перемінне схрещування

Перемінне, або ротаційне, схрещування є різновидом промислового. При цьому одержаних помісних самок у кожному наступному поколінні парують попередньо з чистопородними самцями різних порід.

Перемінне схрещування може бути 2 – 4 породним. Ефективність його залежить від дотримання правильної ротації самців різних порід, оскільки завдяки цьому в усіх поколіннях підтримується гетерозис. Для перемінного схрещування здебільшого підбирають породи одного або подібних напрямів продуктивності.

Самки породи А

Самці різних порід (А,Б)

Рис. 8. Схема простого перемінного схрещування

Висновок

Генетика та чистопородне розведення курей є ключовими аспектами у покращенні продуктивності та здоров'я птахів у птахофермах. Ретельне вивчення генетичних особливостей курей дозволяє визначати найбільш підходящі породи для певних умов утримання та завдань господарства. Чистопородне розведення сприяє збереженню і поліпшенню цінних генетичних властивостей, таких як продуктивність, витривалість та стійкість до захворювань. Крім того, воно забезпечує однорідність та стандартизацію утримання птахів, що сприяє підвищенню якості продукції. Правильне використання знань генетики у поєднанні з ефективним чистопородним розведенням дозволить забезпечити стійкий розвиток птахівництва та задоволення потреб споживачів у високоякісній птиці та продуктах переробки.

Джерела:

1. Буркат В.П. Теорія, методологія і практика селекції.- К.: БМТ, 1993.- 376с.
2. Збірник програм та методичних рекомендацій з племінного птахівництва /Пабат, М.Д.Микитюк, В.В. Фролов та ін.; за ред. Ю.О. Рябоконя. – К.: ПП «ППНВ», 2005 – 136с.
3. Інструкція з бонітування сільськогосподарської птиці і ведення племінного обліку у птахівництві. – К.- 2004.– 36 с.
4. Каталог племінних ресурсів сільськогосподарської птиці /Під ред. Ю.О.Рябоконя. –К: Атмосфера, 2006. -80 с.
5. Коваленко В.П.Птахівництво // Племінна робота. Довідник / За ред.: М.В.Зубця, М.З. Басовського. – К.:ВНА Україна, 1995.- С.180-216.
6. Бородай В.П. Сахацький М.І., Вертійчук А.І. та ін. Технологія виробництва продукції птахівництва. – Вінниця:Нова книга, 2006. – 360 с.